

Tilburg University

Politiële corruptie in Nederland

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:
Strategieën voor corruptiebeheersing bij de politie

Publication date:
1994

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Fijnaut, C. J. C. F. (1994). Politiële corruptie in Nederland: Omvang en aard van het probleem. In E. W. Kolthoff (Ed.), *Strategieën voor corruptiebeheersing bij de politie: Verslag van een studiedag* (pp. 13-17). Gouda Quint.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

2. Politiële corruptie in Nederland: omvang en aard van het probleem

Cyrille Fijnaut

2.1. Inleiding

Op 20 april 1993 'kopte' het Nieuwsblad van het Zuiden: 'Politieman bekent 50 diefstallen'. Een kleine 2 maanden later, op 10 juni 1993, stond er boven een artikeltje in NRC-Handelsblad: 'Eis 18 maanden tegen hoofdagent'. En op 29 september 1993 schreef de eerstgenoemde krant boven een bericht: 'Hoofdagent geschorst'. Dit zijn zomaar enkele berichten uit de pers van de voorbije maanden. Het zouden er zeker enkele tientallen worden, wanneer de pers van de voorbije jaren zou worden uitgedroogd.

Vanzelfsprekend roepen nieuwsmeldingen als deze vragen op: Wat is er aan de hand met de politie in Nederland? Met haar integriteit? En, in het verlengde hiervan, met haar geloofwaardigheid, haar legitimiteit? Zeker wanneer deze berichten niet geïsoleerd worden bekeken, maar worden geassocieerd met, geïntegreerd in, het politieke tijdsbeeld van vandaag de dag. En dit laatste is bepaald niet misplaatst, omdat vele krantenlezers zulks ook zullen doen, telkens weer. Ook zij dus zullen een koppeling maken met de veelvuldige berichtgeving over de toename van de georganiseerde misdaad in Nederland, en vervolgens doorkoppelen naar de teloorgang van de Italiaanse staat en samenleving, waarin juist het samenspel van georganiseerde misdaad en (ambtelijke, politieke en economische) corruptie zo'n dodelijke rol vervult.

Met andere woorden: het is uitermate relevant, en heus niet alleen voor de politie, om vragen te stellen over de omvang en de aard van de politieke corruptie in Nederland. Dat de Recherche Advies Commissie in 1990 een werkgroep instelde om deze vragen te beantwoorden, om de achtergronden van die corruptie te onderzoeken en om tegenmaatregelen te verzinnen, was dus niet alleen een begrijpelijke maar ook een verstandige beslissing.

2.2. De omvang van de politieke corruptie

'Hoe erg is het nou?'. Deze vraag is mij de laatste tijd veelvuldig gesteld. Of ook wel in een indringender variant: 'Hoe erg is het nou eigenlijk?'. Iedere keer heb ik moeten antwoorden dat ik het niet weet, en dat niemand dit kan zeggen. Dat we op dit moment eigenlijk alleen iets kunnen vertellen over de gevallen die, min of meer officieel, bekend zijn geworden, en dus ergens staan geregistreerd. De reden van deze onwetendheid is uiteindelijk vrij eenvoudig. Maar laat ons bij het begin beginnen, in aansluiting op het rapportje dat ik voor de Recherche Advies Commissie heb geschreven.

Allereerst moeten we voor elkaar duidelijk maken waar we het over hebben. We moeten m.a.w. proberen een definitie van politieke corruptie te vinden die voor velen aanvaardbaar is. We spreken dan af:

- dat we het niet hebben over illegale activiteiten van politiemensen die niets met hun hoedanigheid of functie te maken hebben (de inspecteur die in zijn vrije tijd winkeldiefstallen pleegt);
- en dat we het ook niet hebben over onbehoorlijke, misdadige gedragingen van politiemensen in het kader van hun taakuitoefening, zonder dat daar wederdiensten van derden tegenover staan (de hoofdagent die bij een huiszoeking een gouden horloge van de verdachte achteroverdrukt).

Waar hebben we het dan nog wel over? Over het aannemen van geld of andere prestaties in ruil voor een tegenprestatie als gevolg waarvan (rechts-)personen speciale bescherming genieten, toegang krijgen tot vertrouwelijke informatie e.a. En op grond van deze definitie is in de Recherche Advies Commissie afgesproken dat er vooral zou worden gekeken naar strategische vormen van zulke corruptie omdat die, juist ook in relatie tot georganiseerde misdaad, de grootste bedreiging voor de rechtsstaat in haar politieke gedaante zijn. Bij deze bijzondere soort van corruptie moet worden gedacht aan corruptie waarbij politiemensen zijn betrokken die in functioneel en/of hiërarchisch opzicht een vitale (beslissings-)positie in de korpsen bezetten en vanuit deze positie duurzame, wellicht ook lucratieve, corrupte relaties met (criminele) derden, al dan niet legaal opererende ondernemers, onderhouden.

Nu dan terug naar onze onwetendheid m.b.t. de omvang van de politieke corruptie. De corrupte relaties waarop zoëven werd gedoeld, zijn in samenlevingen als de onze welhaast per definitie geheime relaties. En niet zomaar geheime relaties, maar geheime relaties waarbij alle betrokke-

nen er groot belang bij hebben om ze geheim te houden, want dan zijn ze het meest effectief en rendabel. Dus, je kunt niet zomaar even tellen, vlugjes inventariseren wat de omvang van het probleem is: Degenen die het (kunnen) weten, hebben alle reden om te zwijgen.

Wellicht belangrijker nog: het is ook niet zomaar mogelijk om op een actieve, ja pro-actieve, manier het raadsel op te lossen, zelfs niet wanneer er serieuze geruchten over het plaatsgrijpen van strategische corruptie de ronde doen. Want dit betekent dat wellicht op wat grotere schaal, indringende, geheime onderzoeksmethodes moeten worden ingezet: Werving van informanten binnen en buiten de politie, inzet van politie-infiltranten, afluisteren van telefoons, continue observatie, etc. Maar voor de toepassing van zulke methodes is vooraf de justitie niet zomaar te porren; dan moeten er echt wel gegronde redenen zijn. En achteraf – zeker wanneer er 'niets' is gevonden – lokken zij natuurlijk hevige reacties uit bij de politiemensen die het voorwerp van zulk onderzoek zijn geweest, met alle gevolgen vandien, o.m. langdurig verstoorde arbeidsverhoudingen.

Met andere woorden: zolang er publiekelijk geen groot probleem van politieke corruptie aan de orde is – en dan nog – is men, om de omvang van politieke corruptie te kennen, erg afhankelijk van onder meer:

- burgers die 'rare dingen' meemaken;
- politiemensen, b.v. leden van observatieteams, die vaststellen dat collega's toch wel "eigenaardige" companen hebben;
- politieke acties die stuklopen omdat ze blijkbaar zijn verlinkt.

Hier komt dan nog bij dat de 'wetenschap' die langs deze kanalen komt bovendien, meestal niet op een centraal punt samenvloeit, maar onderweg op allerlei plaatsen kan blijven steken, ook niet zonder reden natuurlijk. Zo zijn korpsleidingen dus lang niet altijd goed op de hoogte van de geruchten, de vaststellingen, de incidenten die er in dit verband op lagere echelons spelen. En op landelijk niveau is het overzicht helemaal zoek. Bij de Rijksrecherche liggen wel wat cijfers, maar over de betrouwbaarheid daarvan valt geen zinnig woord te zeggen. Erg volledig zijn ze zeker niet.

In mijn rapportje voor de Recherche Advies Commissie heb ik niettemin gepoogd een beeld van de omvang van het probleem te construeren, op basis van het beschikbare cijfermateriaal, d.w.z. het materiaal dat voorhanden is bij de Rijksrecherche, het Korps Rijkspolitie en de Gemeentepolitiekorpsen van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht, en wel over de jaren 1985-1990. In deze jaren zijn er 270 gevallen van twijfelachtig politieoptreden geregistreerd. Maar dit zegt nog niet zoveel over de omvang van het probleem want:

1. slechts in een beperkt, maar onbekend, aantal gevallen was er werkelijk iets aan de hand (er zitten nogal wat loze meldingen tussen);
2. er zijn een aantal dubbel tellingen (hoeveel valt zo niet te bepalen), en
3. er was in een groot, zéér (?) groot aantal gevallen helemaal geen sprake van corruptie, maar van 'gewone' politiemisdaad of 'slechts' onbehoorlijk politieoptreden.

Omdat met die lijst van 270 meldingen dus niet zoveel valt aan te vangen, ben ik naar de genoemde politiekorpsen toe gegaan en heb daar in de mate van het mogelijke de 'echte' gevallen van (mogelijke) strategische corruptie proberen te identificeren. Deze rondgang leverde een tiental gevallen van corruptie op die in meer of mindere mate beantwoorden aan de gestelde criteria. Vooral deze gevallen heb ik dan ook verder onderzocht.

2.3. De aard van de politiële corruptie

De gevallen die ik heb onderzocht, spelen zich vooral af in de sfeer van de vreemdelingendiensten, in de wereld van de bijzondere wetten (vooral de gokwereld), en op het vlak van de bestrijding van de handel in (verboden) verdovende middelen.

Wanneer men de aard van deze gevallen tracht te omschrijven in termen van strategische corruptie dan moet allereerst worden opgemerkt dat er in 7 gevallen sprake was van een duurzame, corrupte relatie. In 4 van deze 7 gevallen ging het om een relatie met personen respectievelijk organisaties die als crimineel te boek staan. En slechts van 2 gevallen kan worden gezegd dat het gevallen van strategische corruptie betrof.

Deze 2 gevallen speelden zich beide af in de gokwereld. Verwonderlijk is dit niet: om gevoerd beleid in illegale gokoperaties op gang te kunnen houden is neutralisering van het desbetreffende politieoptreden een noodzakelijke voorwaarde. Het is ook hierom dat de Knapp-Commissie die in het begin van de jaren '70 de wijdverbreide corruptie-problemen bij de politie van New York City onderzocht, tot de vaststelling kwam dat deze problemen het grootst waren in de rangen van de rechercheurs die met name waren belast met het tegengaan van illegale gokoperaties.

Met deze vaststelling is tevens gezegd dat, hoewel corruptie-problemen zich in alle sectoren van de politie kunnen voordoen, op alle niveau's en in alle rangen, bepaalde van haar segmenten, diensten, kwetsbaarder

zijn dan andere. De meest risicovolle onderdelen zijn die welke zijn betrokken bij offensief beleid tegen illegale, iet of wat grootschalige, ondernemingen (niet alleen in de sfeer van 't gokken, maar ook in die van allerlei vormen van illegale handel: in verdovende middelen, in chemisch afval, in vrouwen e.a.). Want het zijn juist deze ondernemingen die niet alleen alle belang hebben bij het uitschakelen van politiemensen, maar ook volop over de middelen beschikken om dit te kunnen bereiken (geld, goederen, seks e.a.).

Tenslotte wil ik nog deze aantekening maken. Dat de rotteappel-theorie ook ter verklaring van politieke corruptie maar van betrekkelijke waarde is, staat vast: appels worden maar rot in een bepaalde omgeving. Deze moet dan ook bij de verklaring worden betrokken. Desalniettemin is het mijn indruk dat het probleem van (strategische) politieke corruptie zoals het zich momenteel manifesteert, nog een probleem van een enkel individu, hooguit enkele individuen is, ook in de meer kwetsbare eenheden. Met andere woorden: het is (nog ?) geen probleem dat endemische, laat staan epidemische, proporties heeft aangenomen, zoals dit wel het geval is (geweest) in steden, randsteden, als London en New York. Laten we het zo houden! En de maatregelen treffen die hiertoe nodig zijn.